

Framer Framed - Jaarverslag 2018

Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Inhoud

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

FRAMER FRAMED

Stichting Framer Framed
Tolhuisweg 1 - Staalvilla
1031 CC Amsterdam-Noord

T: 020 7630973
E: info@framerframed.nl
W: www.framerframed.nl

KvK Amsterdam: 51823039

1. Inleiding	p. 3
2. Actviteitenoverzicht	p. 7
2.1 Overzicht exposities	p. 7
2.2 Kunst buiten de tentoonstellingsruimte	p. 10
2.3 Uitgelichte expositie <i>Monuments to the Unsung</i>	p. 13
2.4 Uitgelichte expositie <i>Pressing Matters</i>	p. 15
2.5 Uitgelichte expositie <i>A blueprint for toads and snakes</i>	p. 17
3. Discursief programma	p. 19
4. Educatie - Community & Learning	p. 22
5. Doelgroepen en publieksbereik	p. 27
6. Media & PR	p. 32
7. Organisatie	p. 42

1. Inleiding

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Met genoegen presenteren wij het jaarverslag van Stichting Framer Framed. Framer Framed heeft in 2018 inhoudelijk nieuwe stappen gezet die zich richten op een bredere en meer diverse publieksgroep. De organisatie realiseerde voor het eerst een tentoonstelling in de publieke ruimte *Monuments to the Unsung* en opende een tweede projectruimte in de Molenwijk, in het uiterste noordwesten van Amsterdam. Framer Framed was zeer verheugd dat de organisatie op 4 februari kon rekenen op een bezoek van Minister Ingrid van Engelshoven van OC&W.

In 2018 werd Framer Framed genomineerd voor de Amsterdamprijs in de categorie 'Beste Prestatie'. De jury over Framer Framed: "Framer Framed heeft zich de laatste jaren onderscheiden door een opvallende programmering van tentoonstellingen en lezingen. Daarbij wordt de nadruk gelegd op kunstenaars die zich buiten het traditionele aandachtsgebied van de beeldende kunst bevinden, maar daar zeker een plaats in verdienen. Daarbij is de kwaliteit zo hoog en de invalshoek zo origineel, dat de projecten van Framer Framed vaak precies die vernieuwende impuls geven die het westerse kunstdiscours, uitstekend kan gebruiken."

Framer Framed neemt waar dat fondsen en culturele instellingen in Nederland zich in toenemende mate verhouden tot internationalisering, diversiteits- en representatievraagstukken. Thema's die Framer Framed sinds haar oprichting agendeert en zal blijven agenderen in de vorm van toonaangevende en kritische tentoonstellingen en publieksprogramma's. Daarbij ziet de organisatie een rol voor zichzelf in het verder toegankelijk maken van beeldende kunst voor groepen die zich op dit moment nog onvoldoende herkennen in de programma's van kunstinstituten.

De activiteiten van Framer Framed vormen een waardevolle bijdrage aan het debat over globalisering in de kunst, de formulering van een cross-disciplinair discours in de kunsten en het debat over de formulering van een inclusieve historische canon. Framer Framed ontwikkelt zich effectief, slagvaardig en flexibel. Zij weet met een relatief kleinschalige opzet een breed publiek te bereiken en brede (inter)nationale uitstraling te verwerven, die ook de nodige media-aandacht weet te genereren, waaronder in *De Groene Amsterdammer*, *De Volkskrant*, *Het Parool*, *NRC Handelsblad*, *Metropolis M*, *HART Magazine*, *Mister Motley* en *Gonzo Circus*. Maar ook op tv en de radio, zoals *Buitenhof*, *VPRO Bureau Buitenland*, *Amsterdam FM*, *AT5* en *SALTO TV*.

De internationale zichtbaarheid blijkt onder meer uit tentoonstelling besprekingen in publicaties van *Art Asia Pacific*, *LXRY List*, *De Witte Raaf*, *ContemporaryAnd*, *Sanat Dünyamız* en *Portfolio*.

1. Inleiding

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Programma

2018 was voor Framer Framed het vijfde jaar als presentatie-instelling met een opvallend laagdrempelige aanwezigheid in de Tolhuistuin in Amsterdam Noord. Met ruime openingstijden (zes dagen per week van 13:00 t/m 21:00) in combinatie met een breed publieksprogramma kon Framer Framed rekenen op een diverse en relatief jonge achterban tussen de 18 en 35 jaar. Voor deze bezoekersgroep met vaak een lager inkomen is het belangrijk dat de toegankelijkheid wordt gewaarborgd. Vandaar dat Framer Framed ervoor kiest de toegang tot tentoonstellingen en programma's kostenloos aan te bieden. Ook de kleine catalogi die bij iedere tentoonstelling uitkomen in een oplage van 1.500 exemplaren zijn zowel in het Engels als in het Nederlands gratis beschikbaar. Hiermee wordt de mogelijkheid tot verdieping in de thema's die Framer Framed agendeert voor iedereen toegankelijk gemaakt.

Het programma bestond in 2018 uit tien tentoonstellingen in binnen- en buitenland en 129 laagdrempelige publieks- en educatieprogramma's bestaande uit lezingen, symposia, boekpresentaties, filmvertoningen, rondleidingen en performances. Het totaal aantal bezoekers kwam in 2018 neer op 20.860 geregistreerde bezoekers. Het bestuur is verheugd dat wederom meer dan 20.000 mensen de weg hebben gevonden naar de tentoonstellingen van Framer Framed. Dit is mede te danken aan de deelname aan Public Art Amsterdam, waarvoor een tentoonstelling in de publieke ruimte werd gerealiseerd *Monuments to the Unsung*, die op veel aandacht kon rekenen.

Samenwerkingen: Internationaal, nationaal en lokaal

Internationaal

In 2018 werden nieuwe contacten gelegd of bestaande relaties onderhouden met partners in Colombia, Vietnam, Tunesië, Verenigd Koninkrijk, Turkije, België, Indonesië en Congo. De tentoonstelling House of Wisdom van het Collective Çukurcuma reisde van Istanbul, via Dzialdov in Berlijn en Amsterdam naar Trent University's School of Art and Design in Nottingham. De tentoonstelling Pressing Matters die werd samengesteld door kunstenaar Kevin van Braak, kwam voort uit een residentie in Cemeti Institute for Art and Society in Yogyakarta, Indonesië. Voor de solotentoonstelling van Sammy Baloji werd intensief samengewerkt met Galerie Imane Fares in Parijs en bij Diasporic Self ging de organisatie een partnerschap aan met 198 Contemporary Arts & Learning in Londen. Het educatieproject The City is Ours werd opgestart in samenwerking met partner Jasmine Foundation in Tunis.

Diverse publieksprogramma's kwamen tot stand in samenwerking met internationale partners waaronder: Humans of the Institution (ism. de Faculteit voor Kunst, Muziek en Design, Universiteit van Bergen, Noorwegen), European Cultural Foundation (programma over Digital Commons) en Istanbul Queer Art Collective (Londen).

Met deze internationale programmering draagt Framer Framed bij aan een internationaal kunstklimaat in Amsterdam door kortlopende en langdurige samenwerkingen aan te gaan met internationale partners, curatoren en kunstenaars. Framer Framed onthaalt jaarlijks rond de 30 internationale gasten. Een groot deel van het publieksprogramma is Engelstalig en daarmee toegankelijk voor een internationaal publiek. Framer Framed werd afgelopen jaar ook internationaal ondersteund door onder andere Saha, een onafhankelijk fonds in Turkije, en The National Arts Council Singapore.

Jonge curatoren en kunstenaars worden afgewisseld met kunstenaars die zeer ervaren zijn of zich in het midden van hun carrière bevinden. Hierdoor kunnen zij van elkaar leren en elkaar aanvullen. Te denken valt aan het Turkse Çukurcuma Collective, Annie Jael Kwan en Nadeem Din-Gabisi, Lydienne Albertoe en Quek Jia Qi. Dergelijke opkomende namen worden afgewisseld met ervaren kunstenaars zoals Cauleen Smith, Lynn Herschman Leeson, Sammy Baloji en Erika Tan.

1. Inleiding

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Nationaal

Framer Framed heeft ook dit jaar aan kunnen tonen dat zij een belangrijke rol speelt in het Nederlandse kunstenveld. Dit werd mede duidelijk door het bezoek van Minister Van Engelshoven aan de tentoonstellingsruimte en de aandacht in de landelijke pers voor de programmering van de organisatie. Ook de partnerschappen reiken van onder andere het Westfries Museum Hoorn en Casco Art Institute Utrecht tot 7 Hills Foundation Den Haag. De Rotterdamse samenwerkende organisaties tav beeldende kunsteducatie en Tetem uit Enschede brachten een bezoek aan Framer Framed. Framer Framed is lid van verschillende landelijke netwerken zoals Kunsten 92 en de De Zaak Nu en zet zich in voor de verbetering van arbeidsvoorwaarden binnen presentatie instellingen.

Lokaal-Amsterdam

De lokale relevantie van Framer Framed werd onder andere duidelijk door de nominatie voor de Amsterdamprijs in de categorie 'Beste Prestatie' en de verslaglegging in de Amsterdamse lokale pers zoals AT5 en Het Parool. Daarnaast sluit Framer Framed zich actief aan bij lokale initiatieven, al dan niet met een internationale uitstraling zoals: UNSEEN, Museumnacht, Public Art Amsterdam, Amsterdam Art Week, Read My World en het POI Platform Ontwikkel Instellingen. Hieronder worden lokale projecten in de wijk en kunst in de publieke ruimte nader toegelicht.

Werkplaats Molenwijk - kunst in de buurt

Met *Werkplaats Molenwijk* faciliteert Framer Framed een ruimte waarin kunst en cultuur wordt geprogrammeerd 'voor en door' bewoners van de Molenwijk in Amsterdam-Noord. Een plek waar samenwerking, ontmoeting en dialoog plaatsvindt. De stakeholders binnen Werkplaats Molenwijk zijn Framer Framed, de kunstenaars, participerende buurtbewoners en het publiek. De ruimte wordt kosteloos door woningbouwvereniging De Alliantie beschikbaar gesteld. Voor Framer Framed is de Werkplaats van waarde om nieuwe doelgroepen te kunnen benaderen voor wie de weg naar de Tolhuistuin in de praktijk te drempelig blijkt. Beide locaties, met elk een eigen publiek, dragen bij aan de doelstelling van Framer Framed om het aanbod en de programmering van hedendaagse kunst te democratiseren op theoretisch en praktisch niveau. Framer Framed staat voor de toegankelijkheid van kunst en cultuur voor een zo breed mogelijk publiek. De Werkplaats biedt daarbij de mogelijkheid te experimenteren met nieuwe tentoonstellingsmethodieken, zoals collectief cureren.

Public Art Amsterdam - kunst in de buurt

Op 22 juni 2018 opende *Pay Attention Please!*, de eerste editie van de kunstmanifestatie Public Art Amsterdam (PAA). Framer Framed nam aan deze eerste editie deel met de tentoonstelling *Monuments to the Unsung*. Hierin stond de toenemende gentrificatie en de snelle veranderingen van de stad, specifiek die van Framer Frameds omgeving, Amsterdam-Noord, centraal. De vragen die hierbij tot uitgangspunt diende waren: van wie is de stad eigenlijk, en wie bepaalt wat er mee gebeurt? Op uitnodiging van Framer Framed toonden drie kunstenaars, Wafae Ahalouch, Suat Ögüt en Walid Siti, werk in de publieke ruimte rondom de tentoonstellingsruimte van Framer Framed. De kunstenaars bevroegen ieder vanuit hun eigen perspectief wie er wel en niet zichtbaarheid krijgen in de openbare ruimte. Specifiek richtten zij zich op de manier waarop monumenten structurele machtsverhoudingen binnen de samenleving weerspiegelen, en voegden daar verhalen aan toe van ondergerepresenteerde groepen.

1. Inleiding

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Educatie

In 2018 heeft Framer Framed stappen gezet ten aanzien van educatie. Framer Framed trekt ieder jaar meer onderwijsinstellingen. Dit resulteerde in 2018 in 55 schoolgebonden activiteiten, waarvan 19 voor het VO. Framer Framed werd onder andere bezocht door het IJburg College, IKC Zeeburgereiland, Rietveld Academie, Universiteit van Amsterdam - honours programma en Museologie, Universiteit Leiden - Global Arts, Maastricht University - Master Arts and Heritage, Over IJ College, IJburg College, Artez Arnhem, Erasmus Universiteit - Arts & Cultural Studies en de Breitner Academie. Bij het actief benaderen van nieuwe opleidingen kiest de organisatie nadrukkelijk voor het VMBO.

Framer Framed heeft zich 2018 toegelegd op de ontwikkeling van eigen educatieprogramma's voor het voortgezet onderwijs. Daarnaast heeft Framer Framed nauw samengewerkt met het lectoraat kunsteducatie van Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, waarmee een lesprogramma over kunst en activisme werd ontwikkeld.

In 2018 werd eveneens gestart met een educatief uitwisselingsproject tussen Amsterdam en Tunis. Jonge vrouwen uit beide steden geven een creatieve invulling aan de wijze waarop zij de stad graag zouden zien: met nadrukkelijk aandacht voor de positie van vrouwen in de publieke ruimte. Dit project zal in 2019 resulteren in een tweetal tentoonstelling in Amsterdam en Tunis.

Expositie voor provinciale selectieronde Kunstbende (2018)

2. Activiteitenoverzicht

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

2.1 Overzicht exposities 2018

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

1. *House of Wisdom*

House of Wisdom richt zich op het politieke belang van bibliotheken als plaatsen van vrije toegang tot, en uitwisseling van, kennis. De tentoonstelling is samengesteld door het Turkse Collective Çukurcuma, in reactie op de toenemende censuur in verschillende landen. Bezoekers worden uitgenodigd de bibliotheek-tentoonstelling te betreden om te lezen, te discussiëren en plannen te smeden. In samenwerking met Collective Çukurcuma en 7 Hills Foundation werden leesgroepen, voordrachten en presentaties georganiseerd. Het performancecollectief Istanbul Queer Art Collective verzorgde de openingsperformance, *Psychic Bibliophiles*. De tentoonstelling reisde later in het jaar door naar Nottingham, Engeland.

2. *Some Things Hidden*

Some Things Hidden, samengesteld door curator Nina Folkersma en kunstenaar Charlott Markus, is een groepstentoonstelling over verbergen en het verborgene; over de politiek van (on)zichtbaarheid. De groepstentoonstelling bestaat uit een combinatie van bestaande en nieuwe werken van opkomende en internationaal gerenommeerde kunstenaars van verschillende generaties. De tentoonstelling was zowel te zien bij Framer Framed als bij Castrum Peregrini in Amsterdam. Het publieksprogramma bestond onder andere uit een nieuwe performance van kunstenaar Alexis Blake, *Anthology of Anger*.

3. *Pressing Matters*

Pressing Matters, samengebracht door kunstenaar Kevin van Braak, is een groepstentoonstelling met werk van 24 Indonesische kunstenaars. De tentoonstelling gaat in op urgente sociaal-politieke kwesties in Indonesië. De tentoonstellingsruimte is omgevormd tot werkplaats, waarbij de nadruk ligt op onderlinge uitwisseling, activisme en de grenzen en raakvlakken tussen kunst en ambacht.

4. *Teacher as conceptual artist*

Het lectoraat Kunsteducatie van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten initieerde het symposium en de tentoonstelling *Teacher as conceptual artist*. Centrale gast is de Mexicaans-Amerikaanse kunstenaar en wetenschapper Jorge Lucero, die de radicale visie heeft dat de lespraktijk van kunstdocenten tevens hun kunstpraktijk is. De tentoonstelling *Teacher as conceptual artist* toont de resultaten van de 'conceptuele kunst-interventies' die AHK-studenten uitvoerden op verschillende scholen. Alle getoonde werken zijn gemaakt door leerlingen van scholen voor primair en voortgezet onderwijs in Noord-Holland in de maanden maart - mei 2018.

5. *Monuments to the Unsung*

De openluchttentoonstelling *Monuments to the Unsung* neemt als vertrekpunt de toenemende gentrificatie en snelle veranderingen van de stad, specifiek die van het 'eigen' stadsdeel Amsterdam-Noord, en stelt de vraag: van wie is de stad eigenlijk, en wie bepaalt wat er mee gebeurt? De tentoonstelling is onderdeel van de *Public Art Amsterdam* een initiatief van elf toonaangevende Amsterdamse kunstinstellingen.

Opening van de tentoonstelling *House of Wisdom* (2018) Foto's: Marlise Steeman

Performance van kunstenaar Alexis Blake, *Anthology of Anger*. Foto: M. Steeman

Some Things Hidden samengesteld door Nina Folkersma en Charlott Markus ism Castrum Peregrini. Foto: Eva Broekema

2.1 Overzicht exposities 2018

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

6. *A Blueprint for Toads and Snakes*

A Blueprint for Toads and Snakes is een solotentoonstelling van gerenommeerd kunstenaar Sammy Baloji, samengesteld door curator Vincent van Velsen, met scenografie door Jean Christophe Lanquetin. De tentoonstelling kwam tot stand in samenwerking met de Franse galerie Imane Farès en reflecteert op de wrede en pijnlijke geschiedenis van uitbuiting van mens en natuur in Congo. Sammy Baloji levert een belangrijke bijdrage aan het geheugen en de perceptie van de DRC. Hij toont de wijze waarop historische culturele structuren zijn geconstrueerd en doorwerken in het heden, en hoe deze bijgedragen aan de huidige exploitatie van mineralen en de voortdurende etnische spanningen.

A blueprint for toads and snakes (2018) een solotentoonstelling van Sammy Baloji.
Foto: Eva Broekema

7. *UnAuthorised Medium*

In de tentoonstelling *UnAuthorised Medium*, samengesteld door Annie Jael Kwan, is werk te zien van internationaal gevestigde en opkomende kunstenaars die sterke banden hebben met Zuidoost-Azië, maar tegelijkertijd wereldwijd actief zijn. Hun verhalen en benaderingen zijn divers. Zij verzetten zich tegen 'Zuidoost-Azië' als homogeen kader. De kunstenaars vestigen aandacht op lokale verhalen, gemeenschappen en gebruiken die bewust zijn weggevaagd en gefragmenteerd geraakt als gevolg van nationale en internationale conflicten, genocides, kolonisatie, ecologische rampen, globale ontwikkelingen en het wereldwijde kapitalisme.

8. *Fetish* (Werkplaats Molenwijk)

Fetish is de allereerste tentoonstelling in Werkplaats Molenwijk en toont werk van kunstenaar Marie Hudelot. Haar fotoserie *Fetish* toont zelfgemaakte voorwerpen die haar wortels, angsten en dromen verbeelden.

9. *Diasporic Self: Black Togetherness as Lingua Franca*

Diasporic Self is een gemeenschappelijk project geïnitieerd door kunstenaar en curator Barby Asante en onderzoeker, curator Amal Alhaag. *Diasporic Self* onderzoekt de ideeën, meerstemmigheden en complexiteiten rond het begrip 'Black Togetherness' in Europa. Op welke manieren manifesteert Black Togetherness zich in verschillende stedelijke omgevingen, en hoe is dit begrip verweven met taal, geluid, muziek en beeldcultuur? Het project strekt zich uit over twee locaties - Framer Framed in Amsterdam en 198 Contemporary Arts & Learning in Londen - en omvat een programma met uitwisselingen tussen beide plekken, waarbij de bezoeker wordt uitgenodigd zelf actief deel te nemen.

Performance van Noel Ed De Leon ter gelegenheid van de opening van de tentoonstelling *Unauthorised Medium*, samengesteld door Annie Jael Kwan.
Foto: Marlise Steeman

10. *50 jaar Molenwijk* (in Werkplaats Molenwijk)

De tentoonstelling brengt '50 Jaar Molenwijk' in beeld middels een combinatie van bestaand materiaal en nieuw werk van fotograaf Florian Braakman. Buurtbewoners werden tijdens wekelijkse Beeldsprekingsessies uitgenodigd ideeën aan te dragen; herinneringen aan de buurt en archiefbeelden uit persoonlijke collecties. Jongeren van de wijk werden betrokken bij het project via fotografiewerkshops: zij gingen op pad om de Molenwijk vast te leggen met een wegwerpcamera. Bovengenoemde aspecten komen samen in de tentoonstelling en geven een uniek beeld van 50 Jaar Molenwijk, verleden en heden.

2.2 Kunst buiten de tentoonstellingsruimte

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Kunst in Molenwijk - Werkplaats Molenwijk

Vanaf 30 september 2018 trad Framer Framed buiten haar vaste (IJ-)oever, met de nieuwe projectruimte Werkplaats Molenwijk: een wijklocatie in Molenwijk in Amsterdam-Noord, voor en door buurtbewoners geïnteresseerd in kunst, cultuur, erfgoed en maatschappij.

Toen de tentoonstellingsruimte van Framer Framed zich in 2014 vestigde in Noord, in de Tolhuistuin, waren er weinig culturele instellingen die de 'sprong over het IJ' maakten. Inmiddels is de IJ-oever een culturele hotspot geworden, waar lang niet alle bewoners van Amsterdam-Noord zich welkom voelen.

Met dit in het achterhoofd kwam het idee om een projectruimte op te starten in de Molenwijk. Bovendien viert Molenwijk dit jaar haar 50ste verjaardag. Het doel van Framer Framed is om een plek voor kunst en cultuur te faciliteren, waarbij er veel ruimte is voor samenwerking en ontmoeting. Bezoekers kunnen programma's initiëren, deelnemen aan de organisatie, genieten van presentaties, met elkaar in gesprek gaan én samen eten. Verder wordt in Werkplaats Molenwijk ruimte geboden aan een kunstenaarsresidentie, waarbij kunstenaars tijdelijk hun intrek nemen in de wijk en daarbij een dialoog met de buurt aangaan en nieuw werk maken. Behalve ontmoetingen tussen bewoners zelf, wil Framer Framed ook uitwisseling op gang brengen tussen haar twee locaties.

Eind 2016 startte het onderzoek van Framer Framed naar de Molenwijk. Een groep Masterstudenten Sociologie van de Universiteit van Amsterdam stortte zich op de sociologie van de buurt door middel van een veldwerkonderzoek. Dit onderzoek, onder leiding van Dr. Adeola Enigbokan, was bedoeld om de wijk te leren kennen en de behoeften van Molenwijkbewoners op cultureel gebied in kaart te brengen. Studenten van de Minor Participatie van de Reinwardt Academie deden onderzoek in de buurt om meer zicht te krijgen op nieuwe methoden waarmee een kunstprogramma in deze buurt vormgegeven kan worden.

De projecten in Werkplaats Molenwijk variëren maar hebben als doel een publiek in de Molenwijk te betrekken bij kunst en cultuur. De projecten sluiten in alle gevallen aan bij de inhoudelijke doelen van Framer Framed en gaan uit van een inclusieve en maatschappelijk kritische houding. In sommige gevallen zullen kunstenaars uitgenodigd worden een presentie van bestaand werk te tonen, vaker zullen kunstenaars samen met groepen in de buurt tot nieuw werk komen. Daarnaast ligt de nadruk op leren en educatie en het creëren van een nieuwe ontmoetingsplek in de buurt. Framer Framed introduceert met Werkplaats Molenwijk een nieuwe loot aan de boom: die zich op (talent)ontwikkeling en kunstproductie zal richten.

Studenten van de Reinwardt Academie presenteren hun onderzoek aan buurtbewoners

Opening Werkplaats Molenwijk

2.2 Kunst buiten de tentoonstellingsruimte

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Kunst in de publieke ruimte - Monuments to the Unsung - PAA

Op 22 juni 2018 opende de eerste editie van de kunstmanifestatie Public Art Amsterdam: een samenwerkingsverband van elf Amsterdamse kunstinstellingen (CBK Zuidoost, De Appel, Framer Framed, GET LOST-art route, Frankendael Foundation, LAPS / Gerrit Rietveld Academie, Stichting NDSM-werf, Oude Kerk Amsterdam, P/////AKT, Stedelijk Museum en TAAK) om aandacht te vestigen op (kunst in) de publieke ruimte. Public Art Amsterdam is een initiatief van het Lectoraat Art in Public Space (LAPS/ Gerrit Rietveld Academie, Amsterdam), vond plaats van 22 juni 2018 - 30 september 2018 en heeft de ambitie iedere twee jaar plaats te vinden.

Framer Framed nam deel aan deze eerste editie met de tentoonstelling *Monuments to the Unsung*. Hierin stond de toenemende gentrificatie en de snelle veranderingen van de stad - specifiek in de omgeving van Framer Framed aan de Amsterdamse noordelijke IJ-oever - centraal. De vragen die hierbij tot uitgangspunt diende waren: van wie is de stad eigenlijk, en wie bepaalt wat er mee gebeurt?

Op uitnodiging van Framer Framed toonden drie kunstenaars, Wafae Ahalouch, Suat Ögüt en Walid Siti, werk in de publieke ruimte rondom de tentoonstellingsruimte van Framer Framed. De kunstenaars bevroegen ieder vanuit hun eigen perspectief wie er wel en niet zichtbaarheid krijgen in de openbare ruimte. Specifiek richtten zij zich op de manier waarop monumenten structurele machtsverhoudingen binnen de samenleving weerspiegelen, en voegden daar verhalen aan toe van ondergerepresenteerde groepen.

Wafae Ahalouch toonde als onderdeel van *Monuments to the Unsung*, het bestaande werk *Silent Scream*, alsmede een nieuw werk *Strike a Pose*. Beiden werken vonden een plek in bestaande bannerhouders in Amsterdam Noord en eisten aandacht voor de positie van vrouwen in de publieke ruimte. Ook het werk *Monument to the Unsung* van Walid Siti richtte zich op vrouwen, Siti bevraagt waarom het telkens mannen zijn die herdacht worden terwijl vrouwen grotendeels onzichtbaar blijven. Dit werk, speciaal gerealiseerd voor deze tentoonstelling, vormde een referentie naar de alom aanwezige 'monuments for the unknown soldier', en was een eerbetoon aan vrouwen, specifiek Koerdische- en migrantenvrouwen.

Suat Ögüt's werk *The First Turk Immigrant or The Nameless Heroes of The Revolution* had gedurende Public Art Amsterdam een prominente plek aan de IJpromenade. Het werk bestaat uit negen bronzen bustes van Turkse migranten. Ze vormen een ode aan migranten die Turkije moesten verlaten vanwege hun politieke idealen, en in landen als Nederland als zogenoemde 'gastarbeider' aan de slag gingen. Ook Amsterdam-Noord is sinds de jaren 60 een thuis voor veel Turkse (arbeids)migrant. Zij leverden een belangrijke bijdrage aan de industrie van het gebied, alsmede aan het karakter van de stad, maar worden nu naar de periferie gedreven om plaats te maken voor toeristen en rijke ontwikkelaars.

Monuments to the Unsung openlucht-tentoonstelling met werk van Wafae Ahalouch, Suat Ögüt en Walid Siti

2.2 Kunst buiten de tentoonstellingsruimte

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Door het werk pal aan de Noordelijke IJ-oever te plaatsen gedurende Public Art Amsterdam, werd er opnieuw ruimte voor hen opgeëist en aandacht gevraagd voor deze stedelijke ontwikkelingen.

Voor Framer Framed was Public Art Amsterdam bovendien een goede aanleiding om een lang gekoesterde wens - te werken in de publieke ruimte - tot uitvoering te brengen. Gedurende de tentoonstelling bleek dat het inderdaad een bijzondere manier was om nieuwe publieksgroepen bij de kunst en thema's van Framer Framed te betrekken. De werken vormden zowel samen als op zichzelf een geheel waarmee veelvuldig geëngageerd werd. Het werk van Suat Ögüt aan de IJ-oever werd onderdeel van talloze vakantie foto's en Instagram posts. Daarnaast bevonden zich aan het werk twee boxen waar circa 750 flyers (betreffende het werk) inzaten, die wekelijks bijgevuld moesten worden, het bleef dus niet bij een oppervlakkige observatie. Gedurende de opbouw van het werk van Walid Siti bleek al snel dat de afbeelding van Koerdisch/ Arabisch schrift in de openbare ruimte veel ontroerde reacties opriep van omstanders en omwonenden. Het leverde de kunstenaar en team veel gesprekken op die een getuigenis vormde van de diverse achtergronden in Amsterdam Noord en de rest van Europa, en waarin de waarde van representatie (in de publieke ruimte) naar voren kwam. Gedurende de periode van de tentoonstelling bleek dat de werken van Ahalouch, Ögüt en Siti een reden werden voor voorbijgangers om stil te staan, foto's te maken en soms de aanleiding voor een gesprek vormden.

Als afsluiting van *Monuments to the Unsung* organiseerde Framer Framed in samenwerking met Suat Ögüt een artistieke imitatie van een publieke demonstratie. In deze publieke manifestatie werd Ögüt's werk *The First Turk Immigrant or The Nameless Heroes of The Revolution* van de IJpromenade naar de Molenwijk gereden. Het publiek volgde het werk op de fiets van een zeer zichtbaar (gegentriceerd) stuk Amsterdam Noord, de IJpromenade, naar een minder zichtbaar deel van Amsterdam Noord, waar die dag Werkplaats Molenwijk opende in aanwezigheid van de Turks-Zwitserse activiste Şengül Köker. Zij is één van de verbeeldde Turkse migranten in het monument. Zij maakte over de jaren vele protestborden, waarvan replica's werden getoond in de werkplaats, naast een audio-opname van haar levensverhaal.

2.3 Uitgelicht: tentoonstelling 50 jaar Molenwijk

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

2.3 Uitgelicht: tentoonstelling 50 jaar Molenwijk

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Werkplaats Molenwijk biedt ruimte aan een kunstenaarsresidentie, waarbij kunstenaars tijdelijk hun intrek nemen in de wijk en daarbij in dialoog met de buurt nieuw werk maken. Dit proces wordt begeleid door een coordinator Community and Learning van Framer Framed, ondersteund door twee stagiairs van de Reinwardt Academie. Behalve ontmoetingen tussen bewoners zelf, streeft Framer Framed ook naar uitwisseling tussen haar twee locaties: de kennis die wordt opgedaan in Werkplaats Molenwijk zal gedeeld worden met het huidige publiek van Framer Framed en vice versa.

Als eerste 'artist-in-resident' werkte kunstenaar Florian Braakman zes weken samen met buurtbewoners aan een tentoonstelling ter ere van het 50-jarig jubileum van de Molenwijk. Samenwerking met de buurtbewoners stond hierbij centraal. Braakman is documentair fotograaf en geïnteresseerd in gemeenschappen en hun karakteristieken.

De tentoonstelling in de Molenwijk werd opgebouwd uit drie onderdelen. Het eerste onderdeel was nieuw fotografisch werk van de wijk en de bewoners, gemaakt door Florian Braakman. Hiervoor maakte hij portretten van buurtbewoners op straat, maar ook bij mensen thuis. De portretten gaven een mooi beeld van de gastvrijheid van de wijk en de grote verscheidenheid aan bewoners.

Een tweede onderdeel van de tentoonstelling werd opgemaakt uit bestaand beeldmateriaal dat door de bewoners zelf werd aangeleverd, zowel tijdens het driewekelijkse 'beeldspreekuur' in de Molenwijk of via ontmoetingen op straat. Zo verzamelen werden verhalen, persoonlijke foto's en ander archiefmateriaal van de afgelopen 50 jaar bijeen gebracht.

Een derde onderdeel bestond uit foto's gemaakt door jonge buurtbewoners zelf. Florian Braakman heeft nieuw fotomateriaal met jongeren gecreëerd in samenwerking met het Werkplaats Molenwijkteam. Er werden fotografiewerkshops aan jongeren uit de wijk gegeven. Voor deze workshops gebruikten deelnemers wegwerpcamera's. Het resultaat van het project was te zien in de vorm van een tentoonstelling die op 25 november werd geopend bij Werkplaats Molenwijk.

Wijkkrant

Onderdeel van het project was tevens om een selectie van het materiaal samen te voegen in een wijkpublicatie: een wijkkrant die in een oplage van 2.500 exemplaren gratis huis-aan-huis werd verspreid in de gehele Molenwijk.

De tentoonstelling en krant konden rekenen op veel aandacht vanuit stad: AT5's programma *De straten van Amsterdam*, *Het Parool* en diverse lokale mediaplatforms besteedden er uitgebreid aandacht aan.

Foto's van 50 jaar Molenwijk (2018).
Foto's Marlise Steeman

2.4 Uitgelicht: tentoonstelling *Pressing Matters*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

2.4 Uitgelicht: tentoonstelling *Pressing Matters*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

De tentoonstelling *Pressing Matters* kwam voort uit een langlopend project van Kevin van Braak, met als startpunt de zoektocht naar de persoonlijke geschiedenis van zijn Indonesische grootvader. De reeks werken die hieruit voortvloeit, draagt bij aan de beeldvorming over zijn grootvaders verleden, maar zijn autobiografisch onderzoek leidt eveneens tot een toenemend engagement van Van Braak ten aanzien van hedendaagse kwesties in Indonesië, die vaak in relatie staan tot de koloniale geschiedenis.

Tijdens een artist-in-residency bij het Cemeti - Institute for Art and Society in Yogyakarta 2017, verbreedde Van Braak zijn onderzoek met andere persoonlijke verhalen en geschiedenissen, door intensieve samenwerkingen aan te knopen met lokale hedendaagse kunstenaars, schrijvers, houtsnijwerkers en activisten. Dit mondt uit in het gezamenlijke werk *Pentagonal Icositetrahedron*, het startpunt van de tentoonstelling: een driedimensionale houten bol met 24 vlakken, waarvan elk uit hout gesneden ontwerp door een andere kunstenaar is bijgedragen. Als een prisma reflecteert de bol steeds verschillende persoonlijke, activistische statements, die niet alleen veel raakvlakken vertonen met elkaar, maar ook letterlijk één geheel vormen. Zo zijn de uitbuiting van de natuur, industrialisering en landrechten veelvoorkomende thema's, aangekaart door onder andere Fitri DK, Ervance 'Havefun' Dwiputra, Maryanto en Yudha Sandy. Maar ook feminisme en LGBTQ-discriminatie komen aan bod, bijvoorbeeld in het werk van Ipeh Nur en het activistische collectief Needle and Bitch. Verwijzingen naar de geschiedenis van Indonesië en het kolonialisme spelen een rol in onder andere het werk van Muhammad 'Ucup' Yusuf en Hestu Setu Legi. Veel aandacht is er voor de pijnlijke geschiedenis van West-Papoea, bijvoorbeeld in het werk van de Papoeaanse schilder Ignasius Dicky Takndare.

Meer dan de helft van de kunstenaars maakte bovendien nieuw werk voor de tentoonstelling, waarin dit thema specifiek wordt uitgediept. Kunstenaar Ipeh Nur (Yogyakarta, 1993) was te gast in Nederland in aanloop naar de tentoonstelling, om een nieuw *in situ* werk te maken in de publieke gangen van de Tolhuistuin. Hiervoor was uitgebreid aandacht bij het VPRO radioprogramma *Bureau Buitenland*, dat Nur interviewde over haar werk.

Voor veel van de deelnemende kunstenaars staat het verspreiden van hun kunst en het agenderen van maatschappelijke thema's centraal. In wekelijkse printsessies werden nieuwe werken geproduceerd, die in een hangende installatie onderdeel uitmaakten van de tentoonstelling, maar ook beschikbaar waren voor het publiek om mee te nemen naar huis, of op te hangen op straat. Framer Framed organiseerde in samenwerking met Kevin van Braak en kunstenaar Dominique Himmelsbach de Vries een plaksessie in de straten van Amsterdam Noord met werk van beide kunstenaars.

Bij de tentoonstelling was in een oplage van 1.500 exemplaren een handzame catalogus beschikbaar voor het publiek met meer informatie, deze is tevens via de website te downloaden.

Interview met Ipeh Nur voor VPRO radio Bureau Buitenland over haar muurschildering in de Tolhuistuin. Foto's Marlise Steeman

2.5 Uitgelicht: tentoonstelling *A blueprint for toads...*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

2.5 Uitgelicht: tentoonstelling *A blueprint for toads...*

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Framer Framed presenteerde een solotentoonstelling van gerenommeerd kunstenaar Sammy Baloji (1978, Lubumbashi) - *A Blueprint for Toads and Snakes*. Samengesteld door curator Vincent van Velsen, met scenografie door Jean Christophe Lanquetin.

De kunstpraktijk van Sammy Baloji gaat in op het culturele, sociale, architecturale en industriële erfgoed van zijn geboorteland, de Democratische Republiek Congo (DRC). Baloji heeft een achtergrond in fotografie en combineert deze met een onderzoekspraktijk waarin archiefmateriaal, museologische objecten en culturele artefacten zijn werk ingeven. Door het bevragen van de inherente hiërarchie en de constitutieve aard van dit materiaal beziet Baloji de westerse koloniale geschiedenis, de daaropvolgende postkoloniale ontgoocheling en de voortdurende imperiale invloeden op een kritische wijze.

In *A Blueprint for Toads and Snakes* worden meerdere nieuwe werken van Sammy Baloji gepresenteerd. Centraal hierin staat het theaterstuk *Chura na Nyoka* ('De pad en de slang'), dat in 1957 in opdracht van het Belgische koloniale regime werd geschreven door Joseph Kiwele, een Congolees staatsman. Het theaterstuk, dat een metaforische boodschap van etnische segregatie vertolkt, moest dienen als een 'educatief middel' voor de ontwikkeling van de Congolese bevolking. Baloji relateert dit script aan de koloniale stadsplanning van de 'inheemse stad' van Lubumbashi, welke eveneens werd ingegeven door een politiek van segregatie. Overblijfselen van deze segregatie zijn nog steeds zichtbaar in het huidige landschap, bijvoorbeeld in de vorm van de 'cordon sanitaire' (sanitaire strook), een tussenzone die werd vervaardigd om op strategische wijze de zwarte en witte inwoners van de stad te scheiden. In de hedendaagse Congolese samenleving werkt de koloniale segregatie nog steeds door: etnische conflicten en spanningen, uitvergroet door economische belangen, zijn aan de orde van de dag. Dit wordt als uitgangspunt genomen voor de nieuwe werken in de expositie.

Met *A Blueprint for Toads and Snakes* presenteerde Sammy Baloji een originele herdenking van de wrede geschiedenis van de uitbuiting van mens en natuur in Congo. Hiermee levert hij een belangrijke bijdrage aan het geheugen en de perceptie van de DRC en de manieren waarop culturele structuren historisch zijn geconstrueerd, evenals hoe deze bijgedragen aan de huidige de exploitatie van mineralen en etnische spanningen in het land. De tentoonstelling biedt zo een kritische reflectie op de verschillende stadia van Lubumbashi's geschiedenis, die de fundering legden voor het 'podium' waarop het heden vorm krijgt.

Bij de tentoonstelling was in een oplage van 1.500 exemplaren een kleine catalogus beschikbaar voor het publiek met meer informatie over Baloji's werk, evenals verdiepende essays over de koloniale geschiedenis van Lubumbashi, bijgedragen door verschillende onderzoekers. Te downloaden via de website.

Installatiefoto's van *A blueprint for toads and snakes* (2018). Foto's Eva Broekema

3. Discursief Programma

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

3. Discursief Programma

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Framer Framed heeft zich de afgelopen jaren onderscheiden met het discursieve programma dat zij frequent aanbiedt. Voordat Framer Framed als presentatie instelling startte werden sinds 2009 een dialoog op gang gebracht tussen musea voor moderne kunst, volkenkundige musea en erfgoedinstellingen over de rol van musea in een globaliserende samenleving. Tijdens de bijeenkomsten worden lopende exposities van diverse instellingen kritisch besproken en onderzochten museumdirecteuren, curatoren, kritische denkers, kunstenaars en belangengroepen diverse strategieën om tot een nieuwe praktijk van (re-) presentatie te komen. Centraal in de werkwijze van Framer Framed staat het betrekken van bezoekers en belanghebbenden bij het kritisch volgen van museaal beleid. Van deze discussie bestaat een uitgebreid online archief van videoregistraties.

In en tijdens de tentoonstellingen vindt een verdiepend interdisciplinair publieksprogramma plaats, bestaande uit artist talks, lezingen, filmvertoningen, workshops en performances. Alle bijeenkomsten zijn open en kosteloos toegankelijk. In 2018 betrof het 61 publieksactiviteiten. Deze programmering reikt verder dan de thema's van de tentoonstelling. Er werd samengewerkt met partners zoals Read My World, UNSEEN, Hotel Mariakapel of Museumnacht. Daarnaast werden doorlopende reeksen georganiseerd met bijvoorbeeld Side Room, een initiatief van Amal Alhaag en Maria Guggenbichler.

Diasporic Self: Black Togetherness as Lingua Franca

Een nadruk binnen het project ligt op de historische en hedendaagse meertalige uitwisselingen tussen diasporische (kunst)gemeenschappen. Diasporic Self laat zien hoe kunstpraktijken richting geven aan de manieren waarop herinneringen, realiteiten, samenzijn en productie binnen en buiten de zwarte diaspora taaluitingen vormgeven en hervormen, die hedendaagse zwarte cultuur en kunst in Europa beïnvloeden. Voorbeelden van activiteiten in 2018 waren een tweetal bijeenkomsten naar aanleiding van de tentoonstelling *Diasporic Self: Black Togetherness as Lingua Franca!* die tijdens de opbouw plaatsvonden. De curatoren wilden het idee ter discussie stellen dat een tentoonstelling 'in opbouw' is of 'af' kan zijn of dat het maakproces buiten het zicht van het publiek moet blijven.

UnAuthorised Medium

In het kader van groepstentoonstelling *UnAuthorised Medium* (16 september - 18 november 2018), stond centraal welke kennis, verhalen, leefwijzen en geschiedenissen opzettelijk vergeten of onzichtbaar gebleven. Omdat ze bijvoorbeeld niet pasten in het westerse beeld van Zuidoost-Azië of omdat ze enkel bewaard werden in minder dominante vertelvormen als dans of muziek. De titel van de tentoonstelling *UnAuthorised Medium* is afgeleid van het Vietnamese ritueel *áp vong*, waarin de doden worden opgeroepen om verloren dierbaren terug te vinden. Refererend aan dit ritueel, wijzen de kunstenaars ons op de 'geesten', de missende onderdelen, in onze archieven. Tijdens de opening van de tentoonstelling trad kunstenaar Noel Ed De Leon op met een bijzondere nieuwe performance, *I Existed I Mattered I Was Alive*. Ook vond in het eerste weekend

Performance van Jabu Arnell tijdens de opening van de tentoonstelling *Diasporic Self* (2018). Foto's Marlise Steeman

3. Discursief Programma

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

een uitgebreid symposiumprogramma plaats, Return and Repatriation, gericht op kwesties van repatriëring van objecten en personen, het koloniale verleden en gerelateerde vragen rond 'thuisland', transnationale identiteit en migratie. Het Museumnachtprogramma stond helemaal in het teken van de tentoonstelling, met de dansperformance Asian Persuasion van Don't Hit Mama en op de tentoonstelling geïnspireerde poëzie van Poetry Circle Nowhere dichters Jörgen Gario en Jasper Albinus. In het laatste weekend van de tentoonstelling vond een uitgebreid finissageprogramma plaats onder de titel Intense Visitations, met performances en lezingen van deelnemende kunstenaars en andere internationale gasten.

Gentrificatie in Amsterdam Noord

"Tien jaar geleden was het stil op de pont van Centraal naar Noord. Mensen rookten zwijgend een sigaret en staarden in de verte. Een smartphone had nog bijna niemand. Het fietspad, het terras van de Tolhuistuin, de brug en zelfs Eye - dat was nog allemaal water."

Voor de openbare kunstmanifestatie Public Art Amsterdam maakten meerdere schrijvers een podcast over een stadsdeel dat hen na aan het hart ligt. Schrijver Chris Keulemans richtte zich hierbij op Amsterdam-Noord, standplaats van Framer Framed. In zijn podcast ging Keulemans in op de 'verloren' kunst en kunstinitiatieven in Amsterdam-Noord. Op 11 en 30 september lichtte Keulemans zijn inzichten toe tijdens een persoonlijke rondleiding langs de noordelijke IJ-oever.

Bij de afsluiting van Public Art Amsterdam vond op zaterdagavond en zondagmiddag een slotseminar plaats over de rol van cultuur en sociale waarden in relatie tot gentrificatie, waarbij partners in Noord samenwerkten. Op zondag 30 september zette Framer Framed één van haar getoonde kunstwerken in beweging: het mobiele *The First Turk Immigrant or the Nameless Heroes of the Revolution* van kunstenaar Suat Ögüt 'migreerde' van de standplaats aan de IJpromenade dieper Noord in, naar Molenwijk. Een optocht die overliep in de feestelijke opening van Werkplaats Molenwijk.

Symposium en performance *UnAuthorised Medium* (2018)

4. Educatie - Community and Learning

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

4. Educatie - Community and Learning

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

In 2018 heeft Framer Framed nieuwe stappen gezet ten aanzien van educatie. Framer Framed trekt ieder jaar meer onderwijsinstellingen. Dit jaar waren het onder andere: het IJburg College, IKC Zeeburgereiland, Rietveld Academie, Universiteit van Amsterdam - honours programma en Museologie, Universiteit Leiden - Global Arts, Maastricht University - Master Arts and Heritage, Over IJ College, IJburg College, Artez Arnhem, Erasmus Universiteit - Arts & Cultural Studies en de Breitner Academie. Bij het actief benaderen van nieuwe opleidingen kiest de organisatie nadrukkelijk voor het VMBO.

Primair en voortgezet onderwijs

In 2018 heeft Framer Framed zich verder ontwikkeld op het gebied van educatie, met nadruk op het voortgezet onderwijs, en een start gemaakt met het vormgeven van programma's voor het primair onderwijs. Dit resulteerde in 2018 in 55 schoolgebonden activiteiten, waarvan 19 voor het VO (10 meer dan in 2017). Voor het Voortgezet Onderwijs zijn specifieke lesprogramma's ontwikkeld waarbij nadrukkelijk is gekozen voor het VMBO. Vanuit het primair onderwijs werd samengewerkt met De Witte Olifant, OSB Klein Amsterdam en IKC Zeeburgereiland.

Framer Framed gaat uit van de constructivistische leertheorie: kennis wordt geconstrueerd door de bezoeker aan de hand van haar/zijn bestaande kennis, vorige ervaringen en nieuwe ervaringen. Hierbij wordt kennis op een persoonlijke manier opgedaan, waarbij de impact veel groter is dan bij van bovenaf opgelegde kennis.

Aan de hand van tentoonstellingen organiseert Framer Framed ontmoetingen waarin verschillende percepties van kunst, erfgoed en geschiedenis samenkomen. Participanten worden geconfronteerd met maatschappelijke vraagstukken en gestimuleerd een actieve en kritische houding aan te nemen. Dit streven geldt voor scholieren in het Primair en Voortgezet Onderwijs. Door met jongeren historische kwesties naar het hier en nu te halen, worden actuele maatschappelijke thema's en (identiteits)vraagstukken bespreekbaar gemaakt. Een van de methoden die daarbij worden ingezet is VTS Visual Thinking Strategies (VTS). De Visual Thinking Strategies (VTS) aanpak leert mensen open en zonder oordeel waarnemen, onderzoeken, luisteren naar en voortbouwen op elkaar door naar kunstwerken te kijken.

Educatieprojecten in de context van de tentoonstelling *Diasporic Self* (2018)

4. Educatie - Community and Learning

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Framer Framed heeft zich 2018 toegelegd op de ontwikkeling van eigen educatieprogramma's:

Dit jaar werden er specifieke lesprogramma's ontwikkeld voor het voorgezet onderwijs in samenwerking met het Over IJ College en het IJburg College. Framer Framed heeft in samenwerking met kunstenaar Suat Ögüt een tweetal workshop vormgegeven in de tweede helft van september. Middels deze workshop werden leerlingen van het Over Y College betrokken bij het nieuwe werk van Ögüt. Tijdens de workshops werd middels storytelling het onderwerp van Ögüt geïntroduceerd bij de leerlingen, waarna ze zelf aan de slag gingen met het maken van protestborden voor onderwerpen waar zij aandacht voor willen vragen. Dit naar voorbeeld van de praktijk van Şengül Köker, een van de geportretteerden in het werk van Ögüt. Het verplaatsen van het werk van Ögüt naar Molenwijk ging gepaard met een optocht waarbij belangstellende onder andere de borden van de Over Y-leerlingen met zich mee droegen (zie foto's hier naast).

Framer Framed was afgelopen jaar tevens betrokken bij het ontwerpen van een experimentele lessenreeks gericht op de relatie tussen kunst en activisme. De lessen van deze pilot hebben op het Damstede Lyceum plaatsgevonden tijdens zowel kunst- als maatschappijleerlessen. Het project werd met de Breitner Academie en kunstenaar Dominique Himmelsbach de Vries vormgegeven. Deze reeks zal na de pilot in samenwerking met Breitner Academie ook op andere scholen aangeboden worden. Framer Framed en Breitner Academie hebben de intentie uitgesproken dit samen voort te zetten. Dankzij dit project is goed contact tussen Damstede Lyceum en Framer Framed ontstaan.

In 2018 werd voor de eerste maal samengewerkt met Kunstbende waarbij de deelnemers twee workshops werd aangeboden: bezoek aan de Framer Framed tentoonstelling en hoe zelf een tentoonstelling in te richten. Door de deelnemers werd nagedacht over de manier waarop je aan de hand van de presentatie van beeldend werk en de inkadering ervan een verhaal vertelt in een tentoonstelling. Framer Framed begeleidde de deelnemers bij de inrichting van hun gezamenlijke expositie tijdens de finales. De presentatie van de Kunstbende deelnemers op het onderdeel 'expo' (beeldende kunst) heeft op 17 maart in de expositieruimte van Framer Framed in de Tolhuistuin plaatsgevonden. De samenwerking zal in 2019 vervolgd worden.

Interculturele uitwisseling

Framer Framed heeft tot doel een leerervaring tot stand te brengen waarbij leerlingen van diverse culturen kennis maken met elkaar gebaseerd op digitale uitwisseling. Jongeren in een stad als Amsterdam groeien op in een samenleving die zich kenmerkt door toenemende diversiteit: diversiteit in culturen, levensbeschouwingen, opvattingen en gedragingen. Het kunnen omgaan met diversiteit en het positief kunnen waarderen van diversiteit wordt beschouwd als een essentiële kwaliteit van het leven in de moderne samenleving. De meeste scholen zijn geen afspiegeling van de culturele diversiteit van de samenleving.

Expositie *Teacher as Conceptual Artist* (2018) van Jorge Lucero door leerlingen van scholen voor primair en voortgezet onderwijs in Noord-Holland

4. Educatie - Community and Learning

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

In 2015 werkten Framer Framed met Stichting Binnenstebuiten samen aan het project 'Irbid Exchange', een digitaal educatieproject met jongeren in Amsterdam, jonge vluchtelingen in het AZC in Almere en jongeren in het Irbid vluchtelingenkamp in Jordanië. Dit resulteerde in een magazine, rap en meerdere artistieke sessies. Deze uitwisseling heeft diepe indruk gemaakt op alle deelnemers. Interculturele uitwisseling en onderling begrip tot stand brengen zijn belangrijke doelen van deze projecten. Technologie (Skype, Tumbler en videobrieven) biedt de mogelijkheid om met leeftijdsgenoten op een heel andere plek een echte band op te bouwen.

In 2017 werd via dit principe van 'Peer to Peer education' een samenwerking tot stand gebracht met twee scholen in Kaapstad, Zuid Afrika.

In 2018 werd gestart met *The City is Ours* een educatief uitwisselingsproject tussen Amsterdam en Tunis. Jonge vrouwen uit beide steden geven een creatieve invulling aan de wijze waarop zij de stad graag zouden zien: met nadrukkelijk aandacht voor de positie van vrouwen in de publieke ruimte. Dit project zal in maart 2019 resulteren in een dubbele presentatie in Werkplaats Molenwijk - de projectruimte van Framer Framed - en in Tunis.

Hoger onderwijs

In het Hoger Onderwijs (HBO en WO) richt Framer Framed zich met gastcolleges, rondleidingen en stages op de verruiming van de traditionele aandachtsgebieden in het onderwijs en het ter discussie stellen van dominante aannames.

Het curriculum in het (kunst-) onderwijs besteedt in beperkte mate aandacht aan globaliseringsvraagstukken, waarbij de nadruk blijft liggen op de Europese en Noord-Amerikaanse (kunst)geschiedenis. De sleutel tot verandering van het Nederlandse (kunst)historische discours ligt bij het onderwijs, waar de museummedewerkers, curatoren en kunstcritici van de toekomst worden opgeleid. In het Hoger Onderwijs (HBO en WO) heeft Framer Framed zich gericht op de verruiming van de traditionele aandachtsgebieden en de ontwikkeling van nieuwe pedagogische methoden in het onderwijs, onder andere door in te zetten op gastcolleges, rondleidingen, stages en het ontwikkelen van open en publieke onderwijsprogramma's.

Teacher as Conceptual Artist

Framer Framed heeft in 2018 nauw samengewerkt met het lectoraat kunsteducatie van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (AHK). *Teacher as Conceptual Artist* is de titel van zowel de expositie als het symposium die bij Framer Framed hebben plaatsgevonden en door Framer Framed zijn vormgegeven in het lectoraat Kunsteducatie (AHK) en de Amerikaanse gastdocent Jorge Lucero. Het project had de overtuiging van Lucero als uitgangspunt: hij ziet de lespraktijk van kunstdocenten tevens als hun kunstpraktijk. Tijdens het symposium belichtten verschillende sprekers hoe de school en kunstpraktijk kunnen samenvallen. De expositie *Teacher as conceptual artist* toonde de resultaten van de 'conceptuele kunst-interventies' die AHK-studenten onder begeleiding van Lucero uitvoerden op verschillende middelbare scholen.

Educatieprojecten in de context van de tentoonstelling *Some Things Hidden* (2018)

4. Educatie - Community and Learning

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Broadcasting from Babylon - Das Graduate School

In 2018 werkte Framer Framed samen met Amal Alhaag en Maria Guggenbichler aan een educatieprogramma voor Das Graduate School, Master Theatre aan de AHK. Van januari tot en met maart 2019 zal een Block Programma worden gegeven door Maria Guggenbichler, Amal Alhaag en Josien Pieterse in samenwerking met Netwerk Democratie.

Leerstoel Nederlands-Caraïbische letteren

De leerstoel Nederlands-Caraïbische letteren werd voor de periode 2015 tot en met 2018 gesteund door een groep particulieren, het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde (KITLV) en de stichting Framer Framed.

Gastcolleges

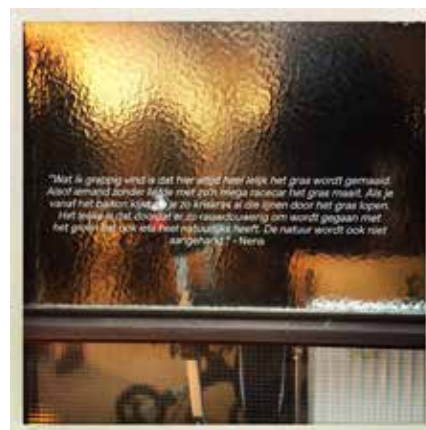
Medewerkers van Framer Framed gaven diverse gastcolleges op academies, hogescholen en universiteiten. Framer Framed werd bezocht door onder andere Rietveld Academie, Universiteit van Amsterdam - honours programma en Museologie, Universiteit Leiden - Global Arts, Maastricht University - Master Arts and Heritage, Artez Arnhem, Erasmus Universiteit - Arts & Cultural Studies en de Breitner Academie

Stageplekken

In 2018 realiseerde Framer Framed 10 stage plekken voor studenten van diverse opleidingen: Gender Studies, Universiteit Utrecht; Kunstgeschiedenis, Universiteit Utrecht; Arts in Society, Universiteit Utrecht; Museologie, Universiteit van Amsterdam; Arts and Culture, Erasmus Universiteit; International Arts and Culture, Erasmus Universiteit en Beeldende kunst en vormgeving, Breitner Academie. Daarnaast kwam een groepsstage tot stand voor studenten van de opleiding Publiek en Participatie van de Reinwardt Academie.

Groepsstage Publiek en Participatie

In 2018 heeft Framer Framed voor de Reinwardt academie een leertaak vormgegeven voor derdejaars studenten van de Minor Publiek en Participatie. De viering van '50 Jaar Molenwijk' en de aanstaande opening van Werkplaats Molenwijk waren de aanleiding om archiefmateriaal, verhalen en herinneringen van bewoners met elkaar te combineren en in contact te brengen door middel van het presenteren en delen van foto's, verhalen en herinneringen in een tentoonstelling. Door op basis van dit materiaal een tentoonstelling te maken in de Molenwijk, had Framer Framed de intentie Molenwijkers te stimuleren tot reflectie op de persoonlijke geschiedenis en beleving van de publieke ruimte te komen. De studenten hebben hun bevindingen op 15 juni aan buurtbewoners gepresenteerd in Werkplaats Molenwijk.

Quotes van buurtbewoners op de ramen van Werkplaats Molenwijk verzameld door studenten van de Minor Publiek en Participatie. Foto's Marjelle van Hoorn

5. Doelgroepen en Publieksbereik

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

5. Doelgroepen en Publieksbereik

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Woorden doen ertoe

Bij een zelfkritische, dekoloniale benadering van tentoonstellingen samenstellen is taal van cruciaal belang. Teksten - in de vorm van bijvoorbeeld tentoonstellingsteksten, titelkaartjes en catalogi maar ook online aankondigingen - vormen immers een belangrijk onderdeel in hoe kunst wordt gepresenteerd en geïnterpreteerd door de kijker. Zeker bij kunstwerken en tentoonstellingen die een bepaalde geschiedenis, sociaalpolitieke situatie of geografie aankaarten is talige uitleg vaak onmisbaar als kader en handvat voor de bezoeker.

Omdat taal altijd verweven is met persoonlijke denkbeelden en daarmee met de geschiedenis en de maatschappij, is zij niet neutraal of statisch. Voor een groot deel wordt dit bij Framer Framed opgevangen door juist te werken met curatoren en kunstenaars die veel kennis en (persoonlijke) ervaring hebben met de onderwerpen die worden aangekaart in de tentoonstellingen, en dit wordt gereflecteerd in de teksten die zij schrijven. Toch blijft een deel van de communicatie en het vertalen van een curatorconcept - zowel letterlijk, vaak van Engels naar Nederlands, als meer figuurlijk, bijvoorbeeld in het opstellen van teksten voor verschillende online kanalen - verantwoordelijkheid van Framer Framed. Hoe voorkomen we hierbij dat we een bestaand, veelal eurocentrisch, (kunst)discours onkritisch reproduceren: een die met bepaalde woorden mensen uitsluit, kwetst of verkeerd representeert? Hoe zorgen we ervoor dat we niet alleen inclusiever zijn in de selectie van curatoren/kunstenaars en onderwerpen, maar deze ook op de juiste manier (re)presenteren? En op een veilige manier: internationale kunstenaars en curatoren zijn nogal eens woonachtig in landen waar politieke kwesties niet zondermeer expliciet benoemd kunnen worden.

Zoals de recente publicatie van het Tropenmuseum al opmerkt *Words Matter*: woorden doen ertoe.

Deze verantwoordelijkheid in communicatie betekent dat we continu in gesprek blijven met de curator(en) en binnen het team, en heel zorgvuldig onze woordkeuzes en formuleringen afwegen. Dit geldt in het algemeen, voor al onze tentoonstellingen - zo blijven we scherp op het vermijden van koloniale termen, zoals 'blank' - iets dat neutraliteit en onschuld als connotatie in zich draagt (alternatief: wit) - en 'slaven' - mensen zijn gedwongen tot slavernij, het is geen 'identiteit' (alternatief: 'totslaafgemaakten'). Maar ook per tentoonstelling kan dit verschillen. In hoeverre wil een kunstenaar bijvoorbeeld zijn of haar afkomst benadrukken in de communicatie? Kun je, in een tentoonstelling waar de sociale situatie in een land centraal staat, direct kritisch zijn op het politieke bewind of komt een curator hiermee in de problemen en moet het minder scherp geformuleerd? Voor een goede communicatie is verdieping per onderwerp en tentoonstelling noodzakelijk, en bij twijfel vragen we advies aan externe experts en kennissen in ons netwerk.

Doelgroepen

Als één van de eerste kunstinstellingen die de sprong over het IJ waagden, was de 'noorderling' voor ons van begin af aan een belangrijke doelgroep. Omdat er nog niet veel kunstaanbod was in Noord, wilden wij de ruimte toegankelijk maken voor een lokaal publiek. Tegelijkertijd heeft Framer Framed een internationale focus in de programmering, juist om een alternatief te bieden voor het eurocentrisme in de kunstwereld. Daarbij weten de afgelopen jaren, met de toenemende gentrificatie van het gebied, steeds meer internationale bezoekers Framer Framed te vinden. Van begin af aan steken we dan ook veel tijd in vertalingen, en bieden we onze tentoonstellingsteksten, catalogi en captions tweetalig aan; in het Nederlands en het Engels. Voor sommige tentoonstellingen ook in een derde taal, zoals Arabisch (bijvoorbeeld bij de tentoonstelling *HOME*, waarbij de situatie in Palestina centraal stond).

5. Doelgroepen en Publieksbereik

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

De vaste achterban van Framer Framed bestaat sinds de oprichting in 2009 uit de volgende doelgroepen: erfgoed en museumprofessionals, onafhankelijke curatoren, beleidsmakers, programmamakers, medewerkers van fondsen, kunstenaars en museumbezoekers, wetenschappers, journalisten en studenten. Het zijn veelal 'cultuurmakers', mensen die zelf direct of indirect verantwoordelijk zijn voor culturele programma's of museaal beleid.

Sinds de opening van de expositieruimte in de Tolhuistuin is de doelgroep verbreed. Framer Framed is nu onderdeel van een uitgaansgelegenheid. De bezoekers vormen een relatief jonge doelgroep (60% is tussen de 18 en 34 jaar), veelal studenten van internationale opleidingen, die op zoek zijn naar internationale thema's, waarbij de Engelstalige programmering aansluit op hun opleiding en / of achtergrond.

Doelgroepen

1. Geïnteresseerden in hedendaagse kunst en erfgoed;
2. Jong volwassenen tussen de 18 en 34 jaar;
3. Mensen met een internationale achtergrond;
4. Maatschappelijk betrokken / politiek geëngageerd;
5. Bezoekers van festivals, events, musea;
6. Innovators of early adapters op het gebied van kunst en cultuur;
7. Publieksgroepen vanuit het restaurant THT en Paradiso;
8. Studenten;
9. Toeristen.

5. Doelgroepen en Publieksbereik

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Framer Framed kan rekenen op bezoek van een divers samengesteld publiek. Om deze groepen te bedienen hanteert Framer Framed een 'open deur beleid': vrij toegankelijk en ruime openingstijden - in het weekend van 11:00 uur 's ochtends tot 21:00 uur 's avonds; doordeweeks van 13:00 - 21:00. Vooral de jonge leeftijdsgroep van 18-34 jaar is opmerkelijk voor een organisatie die zich richt op hedendaagse kunst. Deze jonge leeftijdsgroep komt op diverse platforms naar voren: 61% van de mensen die de website van Framer Framed bezoekt bestaat volgens Google uit de leeftijdsgroep 18-34 jaar. 56% van de mensen die de Facebook pagina volgen bestaat uit de doelgroep 18-34 jaar. Ter vergelijking; de gemiddelde leeftijd van bezoekers aan het Stedelijk Museum Amsterdam is 56 jaar. Uit een publieksenquête onder 200 bezoekers van de exposities is gebleken dat de online metingen een redelijk accurate weergave zijn van de werkelijke bezoekers aan de tentoonstellingen. Uit de enquête kwam een gemiddelde leeftijd van 36 jaar naar voren. Een mogelijke reden van deze relatief jonge doelgroep is de keuze voor het inzetten van voornamelijk eigen PR kanalen (website, digitale nieuwsbrief en sociale media) bij het bereiken van de achterban. Dit in plaats van campagnes in landelijke dag- en weekbladen die veelal een oudere doelgroep bereiken en hogere kosten met zich meebrengen.

Amsterdam kent een breed aanbod van internationale opleidingen die een belangrijke factor zijn bij het bereiken van een divers en internationaal publiek. In de praktijk blijkt dat de diversiteit in de programmering leidt tot een diversiteit aan publieksgroepen. Een consequente samenwerking met maatschappelijke partners zorgt dat ook de achterban van organisaties in andere sectoren dan de hedendaagse kunst wordt bereikt. De gunstige ligging van de Tolhuistuin nabij het Centraal Station en het EYE filmmuseum draagt bij aan het bereiken van een divers en internationaal publiek van toeristen, expats en internationale studenten. De Ateliers, Rijksakademie, Amsterdam University College en Engelstalige opleidingen aan Vrije Universiteit en Universiteit van Amsterdam zorgen voor een internationale gemeenschap in Amsterdam die interesse heeft in de programmering van Framer Framed. Door de nodige aandacht te besteden aan tweetalige communicatie en door het bieden van Engelstalige publieksprogramma's worden deze groepen bediend. 46% van de bezoekers aan de website maakt gebruik van de Nederlandstalige pagina's, terwijl 43% het Engelstalige deel bezoekt. De overige bezoekers van de website maken veelal gebruik van automatische vertaling naar andere talen.

Het opleidingsniveau van bezoekers die op eigen gelegenheid komen, blijkt minder divers. Bezoekers zijn voornamelijk hoger opgeleid. Om op opleidingsniveau een diverser samengesteld publiek te bereiken, is gekozen om het educatieprogramma voornamelijk in te zetten op VMBO opleidingen. Dit heeft in 2017 geresulteerd in een vaste samenwerking met twee scholen waarvoor in totaal negen onderwijsprogramma's werden gerealiseerd. Een ander initiatief om een diverser samengesteld publiek te realiseren is de ontwikkeling van 'Werkplaats Molenwijk' een projectruimte van Framer Framed aan de rand van Amsterdam-Noord.

Tweetalige catalogus van de tentoonstelling *UnAuthorised Medium*, uitgegeven in een oplage van 1.000 exemplaren, wordt door een bezoeker gedeeld over social media

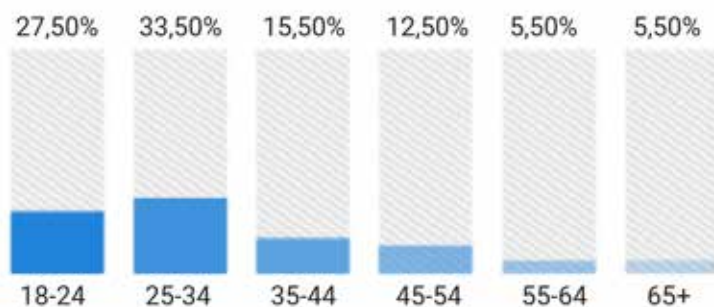
5. Doelgroepen en Publieksbereik

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Leeftijd

100% van het totaal aantal sessies

Leeftijdverdeling van website bezoekers volgens Google (april 2018)

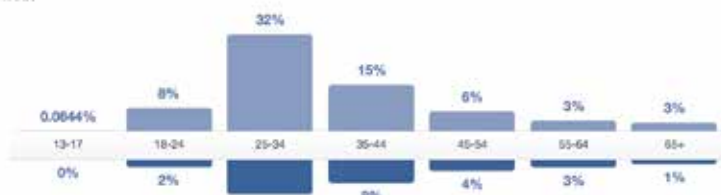
in their user profiles.

Women

67%
Your Fans

Men

29%
Your Fans

Gender en leeftijdsverdeling van Facebook volgers (april 2018)

Volgers van eigen digitale media (februari 2019)

- 5.500 Facebook page
- 3.500 digitale nieuwsbrief
- 2.250 Instagram volgers
- 1.750 Twitter
- 615 Facebook group
- 200 Vimeo plays per maand

De publieksprofiel blijft over de jaren constant:

Links boven: 61% van de mensen die onze website bezoekt bestaat volgens Google uit de leeftijdsgroep 18-34 jaar.

Links onder: 53% van de mensen die onze Facebook pagina volgen bestaat uit de doelgroep 18-34 jaar.

Uit diverse steekproeven blijkt dat deze online cijfers overeenkomen met het profiel van de fysieke bezoekers van de tentoonstellingsruimte in de Tolhuistuin.

6. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

6. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

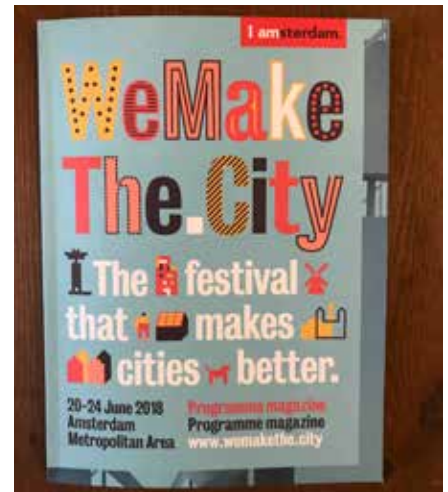
Framer Framed weet met een relatief kleinschalige opzet een breed publiek te bereiken en brede (inter)nationale uitstraling te verwerven, die ook de nodige media-aandacht weet te genereren, waaronder (in 2018) artikelen in *De Groene Amsterdammer*, *Volkskrant*, *Het Parool*, *MetropolisM*, *NRC Handelsblad*, *De Witte Raaf*, *HART Magazine*, *Mister Motley en Moesson*. Maar ook op tv en de radio, zoals *VPRO Bureau Buitenland*, *Amsterdam FM*, *AT5*, *SALTO TV*.

In samenspraak met curatoren organiseert Framer Framed steeds vaker een speciale preview voor de pers: op de dag van de opening worden zij uitgenodigd voor een curatortrondleiding, en de mogelijkheid gegeven om vragen te stellen. Dit is een mooie manier om persoonlijk met journalisten in aanraking te komen, en het netwerk te cultiveren en uit te breiden. Wij zullen dit in 2019 voortzetten. De aanpak voor het genereren van publiciteit is enerzijds gericht op bestaande relaties cultiveren - zo hebben we nauwe banden met journalisten van o.a. *MetropolisM*, *Het Parool* en *de Volkskrant*. Anderzijds, gezien de grote variëteit aan thema's in de tentoonstellingen van Framer Framed, wordt voor elke tentoonstelling contact gelegd met nieuwe mogelijke perspartijen. Voor de tentoonstelling *Pressing Matters*, bijvoorbeeld, zijn we een samenwerking aangegaan met het Nederlands-Indische maandblad *Moesson*. Zij plaatsten twee items over de tentoonstelling in twee verschillende geprinte edities, waaronder een uitgebreid interview met kunstenaar Ipeh Nur, die te gast was vanuit Indonesië. Ook mochten wij een digitale banner plaatsen op hun website. Voor de tentoonstelling *UnAuthorised Medium*, waarin werk werd getoond door kunstenaars met wortels in Zuidoost-Azië, legden wij contact met *ArtAsiaPacific* (één van de grootste Engelstalige kunsttijdschriften gericht op Aziatische kunst), die een mooie recensie publiceerden over de tentoonstelling.

Andere highlights uit 2018 zijn onder andere een paginavullende recensie met beeld in *Het Parool* over tentoonstelling *Some Things Hidden*, en een beschrijving in *de Volkskrant* van dezelfde tentoonstelling, waar lovend werd gesproken over het werk van geëxposeerde kunstenaar Héléne Amouzou. In *De Groene Amsterdammer* verscheen een uitgebreid interview met Cas Bool en Josien Pieterse over o.a. onze tentoonstelling in de buitenruimte voor Public Art Amsterdam, Werkplaats Molenwijk en de gentrificatie van Amsterdam-Noord. Veel aandacht was er ook voor de solotentoonstelling van de Congolese kunstenaar Sammy Baloji, met lovende recensies in onder andere *De Groene Amsterdammer*, *MetropolisM*, *ZAM Magazine* en *De Witte Raaf*. In laatstgenoemde schrijft journalist Fiep van Bodegom over de tentoonstelling: "Baloji toont ons een rijke regionale cultuur met onuitwisbare sporen van christelijke propaganda, stedenbouwkundige segregatie en economische exploitatie, die altijd al complex en hybride is geweest." *ZAM Magazine* noemde de tentoonstelling een 'must see'. De opening van Werkplaats Molenwijk zorgde voor een nieuwe uitdaging om ons meer te richten op meer lokale, minder kunstgerichte media. We namen hiertoe contact op met AT5, waaruit een groot item voortkwam voor het programma *De Straten van Amsterdam*. Ook op SALTO TV verscheen een interview met onze artist in resident Florian Braakman. Verder zijn we blij met de vele lokale buurtbladen die aandacht besteedden aan deze nieuwe buurtgerichte projectruimte, zoals *ECHO Amsterdam Noord* en *City Magazine*.

Bijlage in de *Groene Amsterdammer* van Public Art Amsterdam met een artikel over De Appel en Framer Framed

We Make the City catalogus van I Amsterdam met uitgebreide aandacht voor *Monuments to the Unsung*

De catalogus voor de tentoonstelling *Some Things Hidden* werd uitgegeven door Mister Motley

6. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

PR ALGEMEEN

Televisie

Buitenhof 07 januari 2018,

Vermelding door Ann Demeester, directeur Frans Hals Museum. Zij blikt terug en vooruit in de kunst: "Wat betreft inclusiviteit gaat het in Nederland 'op kousenvoeten'. Toch wordt, in navolging van plekken als BAK basis voor actuele kunst en Framer Framed, de erfenis van het kolonialisme in de kunst steeds meer aangekaart in grotere instellingen."

AT5, Amsterdamprijs voor de kunst

<https://www.at5.nl/specials/amsterdamprijs-voor-de-kunst-2018/186425/framer-framed>

Print

LXRY List, Meest veelbelovende kunstenaars van 2018,

met werk van drie kunstenaars die te zien waren bij Framer Framed: Tammam Azzam (Syrië) en Mohau Modisakeng (Zuid-Afrika) en Tuan Mami (Vietnam) met foto van zijn performance tijdens de presentatie van Framer Framed op Art Rotterdam 2017.

UNSEEN, vermelding als partner in programma boekje

Het Parool, Best-of-2017 - As If, The Media Artist as Trickster, 10 januari 2018

De tentoonstelling *As If* wordt benoemd tot één van de beste exposities van 2017.

Het Parool, Buiten de gebaande paden durven gaan, 6 juni 2018, Jan Pieter Ekker

Het Parool, Alles draait bij Framer Framed om het andere verhaal, 26 september 2018, Maarten Moll. Ook online beschikbaar: <https://www.parool.nl/kunst-en-media/alles-draait-bij-framer-framed-om-het-andere-verhaal-a4605023/>

Het Parool, Einde dreigt voor Tolhuistuin na vertrek culturele bedrijven,

Hanneloes Pen, 12 oktober 2018. Alleen naamsvermelding, ook online beschikbaar: <https://www.parool.nl/amsterdam/einde-dreigt-voor-tolhuistuin-na-vertrek-culturele-bedrijven-a4605970/>

Mondriaan Fonds, jaarverslag 2017

Kunst heeft een heilzame kracht, Marjan Teeuwen over haar projectinvestering voor Verwoest Huis Gaza. Ook online beschikbaar:

https://www.mondriaanfonds.nl/wp-content/uploads/2017/03/Jaarverslag-2016-Mondriaan-Fonds_def.pdf

De Volkskrant, Nominatie Amsterdamse kunstprijs bekend, 6 juni 2018

p_Oi, Platform Ontwikkelinginstellingen

Presentatieboekje met profiel van alle leden

6. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

PR ALGEMEEN (vervolg)

Online

De Optimist, *Het zwart van Kara Walker* 16 mei 2018, Maarten Buser

<http://www.deoptimist.net/2018/05/het-zwart-van-kara-walker/>

Metropolis M, *Opschaling - advies over de opvolger van het SMBA*, 7 augustus 2018, Dominiek Ruyters

http://www.metropolism.com/nl/features/35932_onderzoek_opvolger_smba

Metropolis M, *Brief Kunstraad aan wethouder huurverhoging Tolhuistuin*, 10 oktober 2018. https://www.metropolism.com/nl/news/36471_brief_wethouder_huurverhoging_tolhuis

MOLENWIJK

Print

Molenwijk Nieuwsbrief, huis aan huisblad van de gemeente Amsterdam

Het Parool, *Bewoners willen nooit meer weg uit Molenwijk*, Marloes de Moor, 24 september 2018. Korte 'insert' over Werkplaats Molenwijk

Online

Weblog Esther Lagendijk, *Kunst verbindt in de Molenwijk*, 10 oktober 2018

Bestuurslid van het dagelijks bestuur van stadsdeel Amsterdam-Noord

<https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/stadsdelen/stadsdeelnord/weblog/weblog-esther-1/>

6. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

PR TENTOONSTELLINGEN

House of Wisdom (24 november 2017 - 7 januari 2018)

Print

Gonzo Circus #143, januari-februari 2018

Exhibition catalogue, Nottingham edition

Beschrijving van de tentoonstelling in Amsterdam en gebruik van meerdere installatie foto's van Framer Framed

Online

Metropolis M, #Reflect - Hoe het ongelezen boek in een tentoonstelling een tweede leven krijgt, 12 januari 2018, Liesbeth Visee

http://www.metropolism.com/nl/features/34033_reflect_boeken_in_exposities

The Asian Dialogue, *House of Wisdom and its unpalatable foreigners*, Cüneyt Çakırlar, 16 november 2018

Some Things Hidden (18 januari - 11 maart 2018)

Print

Het Parool, *Dat wat je niet ziet*, 26 januari 2018, Sophia Zürger

De Volkskrant, *Wat je niet ziet*, 9 februari 2018, zonder naam

Hart magazine, *Over verbergen en onzichtbaarheid als strategie van verzet, een gesprek met Nina Folkersma*, 22 februari 2018, Machteld Leij

Ook online beschikbaar: <http://www.hart-magazine.be/nl/een-gesprek-met-nina-folkersma>

Mister Motley, expositie catalogus, oplage 2.500 exemplaren

Online

Lover, *Verbergen is ook een manier van zichtbaar maken*, 20 januari 2018, Britt Gerhardt. http://www.tijdschriftlover.nl/recensies/verbergen_is_ook_een_manier_van_zichtbaar_maken

Kunst blijft een raadsel, *Some Things Hidden*, 3 februari 2018, Paul Voors <https://kunstblijfteenraadsel.nl/2018/02/03/some-things-hidden-framer-framed-nina-folkersma-charlott-markus/>

Alles is Cultuur, *Some Things Hidden*, 6 februari 2018, Marijke Phoa <http://allesiscultuur.nl/framer-framed-some-things-hidden/>

Poster vormgeving Diego Montero Riz

Poster vormgeving Roosje Klap

6. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Metropolis M, *Some Things Hidden*, 13 februari 2018, Sietske Roorda

http://www.metropolism.com/nl/reviews/34323_framer_framed_some_things_hidden

Birgit Donker, *Verborgen vrouwen*, blog directeur Mondriaan Fonds

<https://www.mondriaanfonds.nl/blog/verborgen-vrouwen/>

Blog over onder andere de expositie *Some Things Hidden*

Pressing Matters (30 maart - 27 mei 2018)

Radio

Radio1, *VPRO Bureau Buitenland*, 04 april 2018, Ida Albertsboer

6 minuten item met een interview met Kevin van Braak en Ipeh Nur.

<https://www.nporadio1.nl/bureau-buitenland/onderwerpen/450757-pressing-matters-uit-indonesie?>

Print

Moesson, agenda-item, april 2018

Moesson, *Pressing Matters*, mei 2018, Dewi Nijs de Bik

Sanat Dünyamız (Turks maandblad over hedendaagse kunst) *Annemin*

Unuttuklarını Siz Hatırlayabilir misiniz?, Sureyya Evren, Augustus 2018, # 165

Portfolio (Israëlish maandblad over hedendaagse kunst),

Colonialism: From Indonesia to a gallery in Amsterdam, 21 mei 2018

Ook online beschikbaar: <https://www.prtfl.co.il/archives/103200>

Online

VPRO, *Hier exposeren omdat het thuis niet kan*, zonder datum

<https://www.vpro.nl/programmas/bureau-buitenland/lees/nieuws/2018/Indonesische-kunst-in-Amsterdam.html>

Poster vormgeving Diego Montero Riz

6. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Monuments to the Unsung - Public Art Amsterdam
(22 juni - 30 september 2018)

Print

We Make the City Magazine, Juni 2018

Public Art Amsterdam, flyers, posters, website, nieuwsbrief

Metropolis M, *Amsterdam ontdekt zijn kunst en publieke ruimte*

Vermelding van: *Monuments to the Unsung*, 21 juni 2018, Debbie Broekers

http://www.metropolism.com/nl/features/35481_preview_pay_attention_please

De Groene Amsterdammer, *Framer Framed, De Appel en de stad*, 19 juli 2018, Joke de Wolf. Ook online beschikbaar: <https://www.groene.nl/artikel/framer-framed-de-appel-en-de-stad>

De Groene Amsterdammer, *Barometers van het publieke leven*, 19 juli 2018, Jeroen Boomgaard. Ook online beschikbaar: <https://www.groene.nl/artikel/barometers-van-het-publieke-leven>

Amsterdam, Uitgave van de Gemeente Amsterdam (huis aan huis blad)
Onzichtbaar, Jaargang 5, nummer 4, juli 2018

Radio

Amsterdam FM, interview Josien Pieterse en Cas Bool, 28 juni 2018

A Blueprint for Toads and Snakes - soloexpositie van Sammy Baloji

Poster vormgeving Diego Montero Riz

6. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

A blueprint for toads and snakes - (25 juni - 26 augustus 2018)

Print

De Groene Amsterdammer, *De pad en de slang*, 26 juni 2018, Roos van der Lint
Ook online beschikbaar: <https://www.groene.nl/artikel/de-pad-en-de-slang>

Het Parool, *Een door Belgen gekeurde historie*, 13 juli 2018, Jan Pieter Ekker
Ook online beschikbaar: <https://framerframed.nl/dossier/recensie-belgen-gekleurde-historie/>

Het Parool, *Lesje van de koloniaal, slang en pad zullen nooit vriend zijn*, 27 juli 2018, Kees Keijer

De Witte Raaf, *Sammy Baloji. A Blueprint for Toads and Snakes*, Editie 195 september-oktober 2018, Fiep van Bodegem
Ook online beschikbaar: <https://www.dewitteraaf.be/artikel/detail/nl/4547>

De Witte Raaf, *Conserveren om te veranderen. Vincent van Velsen, Imara Limon en Bambi Ceuppens over de dekolonisatie van het museum*, Editie 195 september-oktober 2018, Fiep van Bodegem
Ook online beschikbaar: <https://www.dewitteraaf.be/artikel/detail/nl/4535>

Online

Contemporary&, vooraankondiging
<https://www.contemporaryand.com/exhibition/sammy-baloji-blueprint-for-toads-and-snakes/>

ZAM Magazine, vooraankondiging
<https://www.zammagazine.com/engage/events/659-blueprint-for-toades-and-snakes>

ZAM Magazine, *It's not yet history*, 3 juli 2018
<https://www.zammagazine.com/chronicle/chronicle-35/666-sammy-baloji-it-s-not-yet-history>

Metropolis M, *Sammy Baloji en de fabel van de pad en de slang die beter niet met elkaar omgaan*, 4 juli 2018, Jorne Vriens
https://www.metropolism.com/nl/reviews/35579_sammy_baloji_framer_framed

Poster vormgeving Diego Montero Riz

6. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

UnAuthorised Medium - (16 september 18 november 2018)

Online

360 Magazine, *De verborgen geschiedenis van Zuidoost-Azië*, 18 september 2018, <https://www.360magazine.nl/cultuur/6747/de-verborgen-geschiedenis-van-zuidoost-azie>

Art Asia Pacific, *UnAutorised Medium*, Mirthe Berentsen, 5 november 2018 <http://artasiapacific.com/Magazine/WebExclusives/UnAuthorisedMedium>

Object Lessons Space, *Interview Sim Chi Yin*. <https://objectlessons.space/posts/2018/sim-chi-yin>

50 jaar Molenwijk

Televisie

Salto TV, KinderPersBureau reportage op Salto TV en vertoning in OBA (bibliotheek) Molenwijk https://vimeo.com/306132420?fbclid=IwAR2yL_4fYcQk8ay_CLxKBmekLRpc_iG14ID3cIA31-dLiELWPxAL0YyNoMw#t=13m30s

AT5, *De Straten van Amsterdam: Molenwijk* <https://www.at5.nl/artikelen/e27293/>

Print

City Magazine, huis aan huis blad, 8 december 2018

Echo Amsterdam Noord, *Tentoonstelling bewoners 50 jaar Molenwijk*, 21 november 2018 <http://epaper.hollandmediacombinatie.nl/HMC/data/2018-11-21/html/WB/NRD/>

Print & Online

NRC Handelsblad, agenda weekeind tip <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/11/24/21801407-a2756069>

Diasporic Self: Black Togetherness as Lingua Franca

Poster vormgeving Diego Montero Riz

AT5 op bezoek in Werkplaats Molenwijk

6. Media & PR

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Online

Metropolis M, *Black Togetherness* - Amal Alhaag over Diasporic Self bij Framer Framed, Nadeche Remst

https://www.metropolism.com/nl/features/37419_diasporic_self_framer_framed_amal_alhaag

Mister Motley, *Amsterdam Art Weekend* - Mister Motley Tipt

Mister Motley maakt een selectie binnen het enorme aanbod van Amsterdam Art Weekend dat duurt tot a.s. zondag. Voor het hele programma, klik op deze link. Zie hieronder de programma's, openingen en performances waar Motley het meest naar uitkijkt:

<http://www.mistermotley.nl/art-everyday-life/amsterdam-art-weekend-mister-motley-tipt>

Amsterdam Art, *Ambassadors selection* by Melchior Jaspers

“Framer Framed is always a surprise. Socially engaged and there is a big chance that you will see something that you did not know of beforehand. I am looking forward to the work of: Hannah Catherine Jones, Ogutu Muraya, Amal Alhaag, *Barby Asante*.”

<https://www.amsterdamart.com/Ambassadors%20Selection>

7. Organisatie

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Fair Practice Code

Framer Framed zet zich actief in voor een 'fair practice code' in de beeldende kunsten. Per 1 januari 2017 hebben belanghebbende organisaties en verenigingen in de beeldende kunst in Nederland een richtlijn voor kunstenaarshonoraria geïntroduceerd. Met de richtlijn trekt het veld samen op om te komen tot een professionelere contractpraktijk bij tentoonstellingen zonder verkoopdoel. Framer Framed onderschrijft en past deze richtlijn in de praktijk toe als onderdeel van een fair practice code. Daarnaast is de organisatie actief betrokken om honoraria richtlijnen op te stellen voor medewerkers van presentatie instellingen. De eerste aanzet voor een loonhuis en handreiking voor secundaire arbeidsvoorwaarden voor werknemers bij presentatie instellingen zal in 2019 op initiatief van De Zaak Nu aan de Minister van OCW worden aangeboden.

Code Culturele Diversiteit

Framer Framed gaat er sinds haar oprichting van uit dat de organisatie, de tentoonstellingen en de publieksprogrammering een weerslag moeten zijn van een divers samengestelde samenleving. De organisatie gaat er van uit dat identiteit intersectioneel is en daarmee een complexe samenstelling is van verschillende eigenschappen, voorkeuren en identiteitskenmerken die op elkaar inwerken. Sekse, gender, seksualiteit, klasse, kleur en culturele achtergrond spelen daarbij allemaal een rol. De organisatie tracht deze diversiteit in de gehele organisatie en programmering een plek te geven.

Team

Begin 2018 bestaat het team van Framer Framed uit de directie: Josien Pieterse en Cas Bool. Daarnaast Yonique Wellen (tentoonstellingscoördinator), Olga Leonhard (coördinator communicatie/pr), Jean Medina (coördinator publieksprogramma), Minouche Wardenaar (coördinator community/educatie) en Savitri Bergraaf (productie).

Stages

In 2018 werden in totaal tien stageplekken gerealiseerd. Studenten waren afkomstig van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, Universiteit van Amsterdam, Universiteit Utrecht en Erasmus Universiteit, Breitner Academie en Reinwardt Academie. De studenten volgden de opleidingen Kunstgeschiedenis, Museumstudies, Arts in Society, Arts and Culture, Genderstudies, Docent Beeldende kunst en Cultureel Erfgoed.

Vrijwilligers

Framer Framed is voor haar functioneren voor een belangrijk deel afhankelijk van haar vrijwilligers en stagiairs. De exposities hebben ruimte openingstijden; dit is alleen mogelijk dankzij de inzet van vrijwilligers. In 2018 bestond het team van vrijwilligers uit ca. 30 personen. De vrijwilligersgroep weerspiegelt de internationale blik die Framer Framed nastreeft.

De vrijwilligers in de zaal zijn het eerste aanspreekpunt voor het publiek. Zij zijn het gezicht van Framer Framed en moeten daarom goed geïnformeerd zijn en zich prettig voelen in de ruimte. Voorafgaand aan de opening van iedere tentoonstelling wordt een rondleiding voor hen verzorgd door de curator, zodat zij op de hoogte zijn van de inhoudelijke achtergrond van de expositie en individuele kunstwerken.

Meerdere keren per jaar worden informele ontmoetingen georganiseerd waarbij vrijwilligers met het team kunnen kennis maken of bijpraten. Daarbij worden zij geïnformeerd over toekomstplannen en kunnen zij klachten of wensen kwijt. Daarnaast vindt twee keer per jaar een excursie plaats met de vrijwilligers en het team van Framer Framed naar een partner organisatie.

7. Organisatie

Framer Framed - Over de rol van kunst in een globaliserende samenleving

Bestuursmodel

Stichting Framer Framed werd in 2010 opgericht. Het onbezoldigde bestuur heeft enkele bestuurswisselingen gekend volgens een rooster van aftreden:

In 2017 zijn drie bestuurders afgetreden:

- Op 01-01-2017 trad Kitty Zijlmans af, zij was actief sinds oprichting op 15-12-2010
- Meta Knol trad op 25-04-2017 af, zij was actief sinds oprichting op 15-12-2010
- Haroon Sheikh trad op 26-04-2017 af, hij was actief sinds 23-03-2015.

In 2018 is één bestuurder afgetreden:

- Op 08-06-2018 trad Sarien Zijlstra af, zij was actief sinds 06-03-2015

In 2018 werd de transitie naar een Raad van Toezicht ingezet en deze werd in maart 2019 gerealiseerd. De Raad van Toezicht bestaat uit:

- Esther Captain, Voorzitter sinds 17-11-2017
- Thomas Berghuis, Algemeen Bestuurslid sinds 17-11-2017
- Mirjam Shatanawi, Algemeen Bestuurslid sinds 01-01-2019
- Mehtap Kocer, Penningmeester sinds 01-01-2019

Bij het passeren van de statuten voor de Raad van Toezicht:

- 22-03-2019 aftreden Astrid Weij, zij was actief sinds 06-03-2015

Huisvesting

In mei 2018 hoorde Framer Framed dat de huur van de tentoonstellingsruimte exponentieel zou toenemen vanaf juni 2019. Volgend daarop heeft de organisatie politieke en maatschappelijke steun gemobiliseerd om de deze kwestie zichtbaar te maken. De gemeente Amsterdam zet zich volop in om een nieuwe en betere ruimte te vinden, zonder dat de kosten daarvan voor de organisatie zullen toenemen. Op moment van schrijven zijn de onderhandelingen hierover in een vergevorderd stadium. Framer Framed heeft uitzicht op een grotere en beter geoutilleerde ruimte waarin de organisatie zich inhoudelijk kan ontwikkelen. Daarbij kunnen ook op het gebied van educatie en talentontwikkeling nieuwe stappen gemaakt worden. In de toekomstige ruimte is het mogelijk om het ondernemerschap van de organisatie verder te ontwikkelen.

Ondernemerschap

De stichting heeft in 2018 nieuwe opdrachtgevers weten te verwerven en kon het percentage eigen directe inkomsten opvoeren naar 25% van de totale inkomsten. De opgebouwde kennis ten opzichte van beeldende kunst, kunsteducatie evenals de opgebouwde community zijn van waarde en leiden tot een uitbreiding van coproducties en opdrachten.

Voorbeeld van dit ondernemerschap is de samenwerking tussen Framer Framed en andere organisaties zoals Tolhuistuin, Castrum Peregrini en Galerie Imane Fares. Deze sloten een coproductie overeenkomst ten aanzien van inhoudelijke programmering. We nemen waar dat het opbouwen van een 'community of interest', de ontwikkeling van een sterk eigen profiel met bijbehorend programma en kennisontwikkeling, opdrachten van derden genereert zoals de samenwerking met het Westfries Museum.

Verschillende organisaties dragen bij aan de doelstellingen van Framer Framed door middel van diensten of huisvesting, zoals De Alliantie (huisvesting Molenwijk), Young Artsupport Amsterdam (kunstenaars overnachtingen), De Brauw, Blackstone en Westbroek (juridische ondersteuning) en OpslagXL (opslag). Framer Framed ziet een flinke toename in bijdragen en opdrachten en denkt dit in de komende jaren verder uit te kunnen breiden.